

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Dvbitatio Prima. Quid sit prudentia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

I

LIBER PRIMVS
DE
PRVDENTIA,
PRIMA VIRTUTE
CARDINALI.

Hic Liber continet duo CAPITA.

PRIMVM est, *De Prudentia secundum se spectata.*
SECVNDVM, *De partibus Prudentia, & vitiis oppositis.*

CAPVT PRIMVM.

De prudentia in se spectata. *Habet Dubitat. 4.*

DVBITATIO PRIMA.

Quid sit Prudentia. D. Thomas q. 47.

^I
Prudentia
unde dicta.

PRVDENTIAE nomen dictum videtur à porro videndo, teste Isidoro lib. 10. Etymol. cap. 15. *Prudens*, inquit, dicitur quasi porro videns. *Per spicax enim est, & incertorum videt casus.* Græci vocant *ᾠρᾱν* *ἄνθρωπος*, & ᾠρᾱν, quod sapere, intelligere, cogitare significat, cum affectu quodam ad rem cogitatum. Hoc autem ᾠρᾱν ᾠρᾱν, quod mentem denotat, deriuatur. Accipitur autem dupliciter. Primò generatim, pro omni notitia veri, præsertim quæ aliquo modo ad rectè viuendum pertinet. Hoc modo Ambrosius lib. 1. de Officijs cap. 24. dixit, *Prudentiã in veri inuestigatione versari, & scientiã plenioris infundere cupiditatẽ*, vt notauit D. Thomas q. 47. a. 2. ad 2. Sic accepta comprehendit etiam fidem, & vniuersã Theologiam, & sapè in Scripturis vocatur *Sapientia*, vt Ecclesiastici 3. & 33. Prouerb. 3. & 8. Sap. 6. & alibi. Secundò, speciatim & propriè, pro virtute intellectus proximè morum directricæ. Hoc modo est virtus cardinalis, de qua hîc tractamus. Hanc D. Antonius, teste Cassiano collat. 2. cap. 2. omnibus alijs virtutibus præferbat, tamquam directricem ceterarum, quæ non sinat eas à recto ad dextram vel sinistram deflectere. Ce eras enim virtutes, si discretio absit, necessariò impingere, vel nimio feruore, vel torpore & remissione:

hanc totam efficere vt regia via incedant. Item, hanc esse quæ in Euangelio vocetur oculus & lucerna corporis nostri, à qua totum virtutum veluti corpus fit illustrandum, &c. D. Ambrosius lib. 1. de Officijs c. 27. dicit prudentiam esse *primum officij* (id est, boni operis) *fontem*. Sine hac nec iustitiam, nec aliam virtutem esse posse. Idem docet D. Augustinus lib. 1. de Moribus Ecclesiæ, cap. 24. Ex quibus constat, quanti hæc virtus sit momenti, quantoque studio comparanda. Varijs modis definiri potest.

D. Augustinus lib. 1. de Lib. arb. cap. 13. definit *Definitio- Prudentiam esse rerum appetendarum & fugiendarum scientiam*. lib. 83. qq. q. 30. *Esse rerum bonarum, & malarum, & neutrarum scientiam*. Aristoteles lib. 6. Ethic. cap. 5. *Prudentia est habitus cum ratione vera circa bona humana actiuus*. Vbi quidam legunt, *est habitus verus*. alij ex eodem Aristotele sic: *Prudentia est recta ratio agendorum*. Hæ omnes definitiones bonæ sunt; clariùs tamen sic defini potest: *Prudentia est virtus intellectus, qua in quouis negotio occurrente nouimus quid honestum sit, quid turpe*. Hęc definitio habet quatuor partes.

PRIMA, *Virtus intellectus* ad intellectum pertinere per se notum est, & indicat ipsum nomen, vt dictum est. Deinde functiones quæ ipsi tribuuntur, vt consultare, iudicare, & imperare, quæ sunt rationis. Esse *virtutem* docet Aristot. loco citato, & omnes Philosophi atque Theologi, & colligitur innumeris sacra Scripturæ locis, quibus

Prudentia
nomen eu-
pliciter ac-
cipitur

Exollicitatur
definitio
postrema.

bus Prudentia commendatur, imprudentia reprehenditur & damnatur.

Prudentia falli nequit circa proprium obiectum.

Probatur ratione, Primò, quia est mensura & regula virtutum, quæ sunt in voluntate, à qua ratio virtutis in ipsas descendit: vnde ipsa non potest non esse virtus. Secundò, quia est certa notitia honesti & turpis: ita enim Prudentia fertur in suum obiectum, vt ex modo iudicandi falli non possit circa proprium obiectum; quia euidenter cognoscit esse honestum vel turpe. Cuius signum est, quòd is qui iudicat sibi aliquid esse honestum vel licitum, de quo dubitat vel formidat an in eo non peccet, sit imprudens, & imprudenter iudicat: nempe quia iudicium Prudentiæ debet esse euidentis & certum, excludens omnem rationabilem formidinem. Dico rationabilem; quia non semper excludit scrupulum. Hic enim sæpè perferuat cum iudicio Prudentiæ; tamen vt tunc iudicium sit prudens, debet reputari scrupulus: & sic etiam scrupulum quodammodo excludit Prudentia. etsi enim imaginatio peccati perferuat cum quadam anxietate, tamen per prudentiam reputatur vmbra, non veritas.

Prudentia non est opinio.

Ex his sequitur, opinionem honesti non esse iudicium prudentiæ; quia non ita fertur in suum obiectum vt non possit esse falsa: quam ob causam non est virtus, vt rectè Aristot. 6. Ethic. cap. 3.

Nec obstat quòd interdum opinio sit vera; quia id non habet ex intrinseco modo tendendi in suum obiectum, sed per accidens & fortuito. nam sicut est vera, ita poterat esse falsa, nulla facta in ipsa variatione.

Obiectiōnes.

Dices Primò, Etiam Prudentia falli potest, vt patet in Iacob, qui iudicabat honestum accedere ad hanc mulierem Liam; cum tamen non esset honestum, quia Lia non erat eius vxor: de quo Genesis 29.

Respondeo, Prudentiam in proprio suo iudicio falli non posse, ratio est, quia iudicium Prudentiæ supponit diligentem, & iuxta capacitatem humanam sufficientem rei considerationem; qua posita, etiamsi opus fortasse in se non sit absolute honestum, tamen respectu huius hominis sic affecti est honestum, & ita iudicatur cum his circumstantijs prudenter & absque errore esse honestum. Sicut enim potest aliquid esse iucundum alicui in certa dispositione & affectione, vt potus aquæ sitienti, quod extra talem dispositionem esset molestum: ita etiam potest aliquid cuiuspiam in certa dispositione esse honestum, quod extra eam non esset. Sic ergo Iacob per prudentiam non iudicabat hanc esse suam vxorem; vel accedere ad hanc esse absolute honestum; (hæc enim iudicia non erant iudicia prudentiæ, neque imprudentiæ, sed inculpati erroris in homine prudente) sed iudicabat hoc esse sibi honestum, spectatis circumstantijs quæ tunc se offerebant. hoc enim iudicium immediate erat directiuum operationis. Erat etiam hoc iudicium verum; quia spectato illo errore inculcato, & ceteris circumstantijs, erat illi verè honestum ad hanc accedere, vt fusiùs ostensum est 1. 2. quæst. 19. art. 6.

4

Dices Secundò, Prudentia versatur circa operationes singulas, de quibus ob summam mutabilitatem nulla potest esse certitudo; possunt enim secundum innumeratas circumstantias variari: vnde Philosophi dicunt, de rebus singularibus non

esse scientiam: ergo Prudentiæ iudicium non potest esse certum.

Resp. Etsi demonstrationes non fiant de singularibus immediate, sed de vniuersalibus, sub quibus multa singularia continentur, & hac ratione dicatur de singularibus non esse scientia: tamen de singularibus certa notitia haberi potest, qualia sint, vel esse debeant; vt hanc domum esse rectè factam vel non rectè; & vt rectè fiat, hac & illa requiri. hoc enim iudicium ex regulis vniuersalibus & notitia vniuersalium pendet. Sic potest esse certa notitia de actionibus singulis, si tunc honesta, nec ne; & quid requiratur vt honesta fiant. Iudicium enim semper fit ex certis & determinatis circumstantijs, cum quibus singule actiones faciendæ occurrunt, & ex determinatis principijs, quæ in rebus singulis sunt consideranda.

De rebus singulis potest esse notitia certa.

Dices Tertio, Multi prudenter agunt, & tamen postea dubitant, vel formidant se malè fecisse: aiunt enim, Si malè feci, Deus ignoscat. ergo Prudentiæ iudicium non est certum.

Resp. Si ante actionem, vel actione iam inchoata, dubites vel formides te peccare, non potes prudenter iudicare id esse agendum; quia teneris abstinere, ne pecces. Nisi fortè in abstinendo videretur tibi esse maius, vel certè non minus peccatum. Tunc enim prudenter & certò potes iudicare esse faciendum, & re ipsa facere, abique peccato. Nec refert quòd tunc putes te peccare; quia iste error per accidens ex imbecillitate intellectus interuenit: nec impedit quòd minus illud iudicium, quo iudicas opus esse faciendum, sit prudens, eò quòd nulla suppetat ratio in præfenti negotio meliùs iudicandi. Nec obstat quòd videaris agere contra conscientiam, ac proinde imprudenter & culpabiliter: quia reuera non agis contra conscientiam: non enim dicat tibi opus esse omittendum; sed solum speculatiuè videretur tibi esse peccatum. cum qua peccati imagine vel opinione stare potest iudicium practicum, Hoc opus hic & nunc secundum rectam rationem est mihi faciendum; quod iudicium est certum, euidentis, & prudens, & ex eo sequitur bona actio. Si verò post actionem formides esse peccatum, hæc formido non impedit quòd minus iudicium præcedens, ex quo secuta est actio, fuerit certum & euidentis. Nam facile fit, vt actio, quæ antea se offerebat vt honesta, postea ob considerationem nouæ circumstantiæ, vel obliuionem alicuius quæ adfuit, se offerat vt ambigua: quo modo nasci sæpè solent infiniti bonarum mentium scrupuli.

Qua formido possit consistere cum iudicio prudentiæ.

An peccetur contra conscientiam.

SECUNDA PARS, Qua nouimus in quouis negotio occurrente, quia prudentia versatur circa actiones singulas. Non enim est prudens, qui nouit in genere quidnam ad quamque virtutem requiratur; & in singulis actionibus ob eundem non nouit determinare circumstantias necessarias ad honestatem, v. g. locum, tempus, modum, & c. quod scire debet non in vno tantum genere actionum, sed in omni: alioquin non est absolute prudens, sed solum in certa materia & secundum quid. Itaque Prudentia in ijs, qui perfectum rationis vsum habent, extendit se ad omnes actiones liberæ totius vitæ, eas considerans & dirigens.

Prudens in absoluto.

Prudens in certa materia.

TERTIA PARS, Quid honestum sit, id est, quid deceat agere. Hic explicatur obiectum, & effectus, &

8

&

Idem est obiectum, effectus & finis prudentia.

& finis Prudentia. Agere enim honeste, est obiectum Prudentie, (sicut edificare domum, est obiectum artis) quod obiectum prius natura quam existat, consideratur a Prudentia per modum obiecti. Est etiam opus, seu effectus Prudentia, (sicut edificare est effectus artis) quatenus Prudentia dirigit voluntatem in eligendo, & potentias executrices in exequendo. Denique est etiam finis Prudentia, quia Prudentia non est ob cognitionem honesti, sed ob actionem. vide Arist. 6. Ethic. cap. 6.

Nota, Prudentiam scire quid honestum & quomodo honeste agendum, quatenus novit in particulari determinare quae circumstantiae sint necessariae ut opus fiat honestum: nempe ut temperate comedas, ut iuste iudices, ut iniuriam patienter feras, & similia.

9 **QUARTA PARS.** *Et quid turpe.* Sicut enim virtutis est facere bonum, & vitare malum: ita Prudentia est nosse bonum ut agatur, & malum ut vitetur. Vnde D. August. *Prudentiam dicit esse scientiam rerum appetendarum, & vitandarum.* Et Aristot. dicit *Prudentiam versari circa ea quae bona vel mala sunt homini;* nempe iudicando in particulari quid homini amplectendum, & quid vitandum in agendo. Ratio est, quia contrariorum eadem est scientia: nemo enim perfecte potest scire quomodo recte vivere debeat, nisi sciat quidnam in moribus sit vitandum.

10 *Explicatur reliqua definitio.*

Ex his facile intelligi possunt reliqua definitiones. Prima enim, quae est D. Aug. intelligenda est de scientia seu notitia rerum appetendarum & vitandarum in particulari, seu in singulis actionibus. In Secunda vero, quae Aristotelis est, primo dicitur esse *habitus verus*, id est, qui per se & naturam suam verus est; non autem per accidens dumtaxat, ut opinio. Secundo dicitur, *cum ratione actiuus*, id est per iudicium rationis, iudicium enim rationis est proprius actus Prudentia, per quem actum Prudentia operatur actus aliarum virtutum, illas in suis actibus dirigendo. Quod autem illud, *Cum ratione*, ita intelligendum sit, ut idem quod per rationem, tamquam per proprium actum, probatur; quia alioqui Iustitia, Fortitudo, Temperantia dicentur virtutes cum ratione activae; ut quae non possint agere sine iudicio rationis. Hoc tamen est contra mentem Aristotelis, qui illa parte vult excludere alias virtutes a definitione Prudentia. Tertio dicitur, *circa ea*, &c. id est, circa honestum & turpe, nempe ut honestum agatur, turpe fugiatur. In Tertia dicitur, *Est recta ratio agendorum*. id est, notitia recte seu honeste agendi: seu, est notitia, qua recte dirigantur humanae operationes.

DUBITATIO II.

Quomodo Prudentia ab alijs virtutibus distinguatur.

D. Thom. quest. 47.

11 *A moralibus.*

Respondeo, & Dico Primo, A Virtutibus moralibus distinguitur, Primo, quod Prudentia sit in intellectu, cuiusque actus elicited sit essentialiter notitia; Virtutes autem morales sunt in voluntate, earumque actus elicited sit essentialiter volitio vel nolitio. Secundo, hinc sequitur alia differentia; quod Prudentia sit veluti mensura & regula, qua Virtutes morales regulentur & dirigantur: qui actus voluntatis diriguntur per intelle-

ctum. Tertio, quod Prudentia respiciat honestas actiones, sub ratione veri. Nam eius est considerare quanam vere sint honestae, quae autem solum videantur tales, & quae aperte inhonestae. Virtutes autem morales respiciunt eas sub ratione boni; quia inclinant in eas, tamquam in proprium bonum naturae rationalis.

Dices, D. Th. 2. 2. q. 47. a. 4. in corp. dicit Prudentiam respicere bonum non solum materialiter, sed etiam formaliter, id est, inquit, sub ratione boni. ergo non sub ratione veri; quia fieri nequit ut eadem virtus vel etiam eadem potentia respiciat suum obiectum sub duplici ratione formali.

Obiectio.

Omnia solutio Caiet. Respondeo, Prudentiam respicere opus honestum dupliciter. Primo, tamquam obiectum cognoscibile; & sic respicit illud sub ratione veri. Secundo, ut finem operabilem; & sic respicit illud sub ratione boni. Non enim Prudentia considerat quid honestum, ut in illa veritate cognita sistat, sed ut per virtutes morales illud operetur, quia bonum.

Prudentia dup. respicit opus honestum.

Aduerte tamen, etiam si Prudentia sit essentialiter virtus intellectus, tamen ratione materiae & finis, merito ponenda est inter Virtutes morales, ut recte docet D. Th. 1. 2. q. 58. a. 3. ad 1. quia tota versatur in consideratione & directione morum. Dicitur itaque moralis, non quod sit elicitedia morum (sicut Iustitia, Fortitudo, Temperantia); sed quia morum directiva.

12 *Prudentia quo modo est virtus moralis.*

Dico Secundo, A Virtutibus intellectus distinguitur; a Sipientia quidem, quia Sipientia est mere speculativa, & versatur circa res diuinas, & indicat per causas supremas, nec postulat rectum affectum. Prudentia vero est omnino practica, versatur circa actiones humanas, iudicat saepe per causas inferiores, & postulat affectum ordinatum. vide Aristotelem lib. 6. Ethic. cap. 7.

13 *A Virtutibus intellectus. A Sipientia.*

Ab Intellectu, quia intellectus est tantum habitus cognitio principiorum, ex quibus aliorum notitia ducitur. Prudentia proprie versatur circa particularia, quae ex principiis cognoscuntur. Vnde supponit tamquam fundamentum, Intellectum principiorum moralium, qui dicitur *synthesis* secundum Theologos.

Ab Intellectualu.

A Scientia, quod scientia sit vniuersalium, nec postulet rectum appetitum. Ab Arte, quod Ars sit recta ratio faciendorum (*ἡ δὲ πρῶτη*) Prudentia vero agendorum (*ἡ δὲ δευτέρα*) iuxta Aristotelem 6. Ethic. cap. 5.

A Scientia.

Vbi nota differentiam inter facere & agere. (Graeci dicunt *ποιεῖν* & *ἔργασθαι*.) Facere, est edere operationem transeuntem in externam materiam ut fiat aliquod opus; v.g. domus, nauis. Agere, est edere actionem immanentem vnde homo habet bonus vel malus. Secundo, Prudentia imprimit actioni formam honesti: Ars vero imprimit non actioni, seu praxi, sed operi producto formam artificialem, vbi humanis accommodam; ut pater non solum in artibus, quae externam materiam adhibent; sed etiam in iis, quae opus hominis; ut ars canendi, saltandi: cantus enim & saltus per se non sunt *ἔργα*, sed *ἔργα*, *ποιεῖν*. Tertio, Hinc sequitur alia differentia, ut Prudentia postulet appetitum rectum, Ars minimè.

14 *Discrimen inter facere & agere.*

A Fide distinguitur, quod fides versetur immediate circa mysteria diuina, & alia quae non sunt in nostra potestate; sitque magna ex parte speculativa; neque dirigat immediate nostras actiones, neque postulet

15 *A Fide.*